

Bilješka.- Većina u Apelacionom sudu u tumačenju čl.27 Arbitration Acta od 1950. zauzela je stajalište prema kojemu mnoge okolnosti mogu utjecati na sudačko produženje roka za pokretanje arbitražnog postupka, a ne samo krivnja protustranke za prekoračenje toga roka. Pri tome je većina polazila od toga da su suci zbog toga što do 1954. nisu zakoni o arbitraži poznavali takvog sudačkog produženja roka bili skloni restriktivnom tumačenju novog propisa, a da osim toga viši sudovi nisu sve do 1965. smatrali da mogu mijenjati diskrecionu ocjenu nižeg suca bez sasvim izuzetno važnih razloga. Nakon odluke Apelacionog suda u Ward v. James (1965) (opet je Lord Denning M.R. izrekao odlučni votum) u tom pogledu situacija se promijenila, pa viši sud sebi prisvaja širu mogućnost preispitivanja diskrecione ocjene nižeg suca. Međutim ostaje otvoreno pitanje kako će Kuća lordova reagirati na ovu drugostepenu odluku, jer će pravni lijek sigurno biti podnesen. Za stranke u čijim ugovorima je sadržana londonska arbitražna klauzula ova je odluka od velike važnosti, jer s jedne strane sprečava šikanoznu prekluziju pomoću kratkog prekoračenja roka, ali s druge strane pokazuje i to da pregovori između stranaka sami po sebi taj rok ne produžuju. Zasad se ne bi trebalo suviše pouzdavati u promjenu koja je ovom odlukom nastupila u engleskoj praksi s obzirom na mogućnost sudačkog produženja roka za pokretanje arbitražnog postupka.

E.P.

ENGLESKI PRVOSTEPENI SUD

(Rasprava održana u Winchesteru,
presuda izrečena u Londonu)

Presuda od 1.III 1967.

Mason c/a Levy Auto Parts
of England, Ltd.

Objektivna odgovornost kod požara - I unatoč isključenja odgovornosti prema trećima za slučajni požar po Fires Prevention (Mteropolis) Actu od 1774. odgovara se kauzalno po načelu iz presude Musgrove v. Pandilis (1919) ako se steknu preduvjeti neprirodne upotrebe zemlje, a njihovo postojanje zavisi od okolnosti u konkretnom slučaju

Tuženo poduzeće imalo je skladište dijelova automobila i motora, koji su bili u drvenim sanducima i u zaštitnim mastima, kraj tužiteljeva vrta. Tuženo poduzeće uskladilo je svoje poslovanje s protupožarnim propisima. Unatoč tomu buknuo je 2.VII 1964. požar uslijed kojega je vrt

tužitelj je pretrpio znatne štete, pa će tek nakon niza godina moći opet biti uspostavljen u prijašnje stanje. Tužitelj je ustao tužbom i zasnovao svoj zahtjev na tome da je ili on (tužitelj) pruženim dokazima dokazao tuženikovu nepomniju (negligence) ili ako mu to nije uspjelo da je tuženi dužan dokazati da on nije bio nepažljiv, ili da tuženi odgovara na temelju načela o objektivnoj odgovornosti prema Rylands v. Fletcher (1868). Tuženo poduzeće ponudilo je od svoje strane dokaze da ga ne tereti nikakva nepažnja, a utvrdilo je da prema Fires Prevention (Metropolis) Act 1774. njega ne tereti nikakva odgovornost.

Sudac MacKenna udovoljio je tužbovnom zahtjevu u presudi koja je izrečena 1.III 1967, a rasprava je zaključena 3.XII 1966. Suševi razlozi u bitnim crtama su ovi:

Fires Prevention (Metropolis) Act 1774. samo je preuzeo odredbe Zakona o istoj materiji iz 1707. (6.god. kraljice Ane), a oba ta zakona ukinula su načelo common law-a koji je prema onome što kaže Lord Tenterden C.J. u *Becquet and Others v. MacCarthy* (1831) bilo da je vrijedila presumpcija da je vatra skrivljena od osoba koje se nalaze u kućanstvu onoga na čijem je zemljištu došlo do požara, pa je prema tome domaćin kod kojega je došlo do požara bio dužan naknaditi štetu svojim susjedima. Polazeći od te presude (makar ju i ne spominjali) prvostepeni slučajevi *Mulholland & Tedd, Ltd. v. Baker* (1939) i *Williams v. Owen* (1955) smatrali su da je na tužitelju dužnost da dokaže nepažnju tuženoga, ako bi tuženi s tog naslova imao biti odgovoran. Tužitelji dokazi u ovom sporu nisu suca uvjerali da bi tuženi bio nepažljiv. Prema tome ostaje da se utvrdi da li je i unatoč propisu Fires Prevention (Metropolis) Acta 1774. moguće da tuženi odgovara po *Rylands v. Fletcher* (1868). Apelacioni sud je u *Musgrove v. Pandelis* (1919) (glavni votum Lord Justice Bankes) utvrdio da je spomenuti Zakon od 1774. uklonio odgovornost iz common law-a za puko izbjegnuće požara s jednog zemljišta na drugo, a da je ostavio netaknutu odgovornost za požar koji je nastao zbog nepažnje vlasnika zemljišta ili njegovih ljudi, pa tome dodaje i odgovornost prema *Rylands v. Fletcher* (1868). Ovo stajalište Apelacionog suda veže prvostepeni sud, iako prvostepeni sudac (MacKenna) kritizira rješidbu koju će primijeniti, jer smatra da je Zakonom od 1774. ukinuta odgovornost za izbjegnuće vatre koja je postojala po common law-u i od koje se mogao vlasnik osloboditi samo ako je mogao dokazati da je požar nastao djelom stranca ili djelom Božjim, tj. takvim djelom koje se ne da svesti na nikakvu ljudsku djelatnost. Zakon od 1774. govori o "accidental fire", a taj je pojam definiran u *Filiter v. Phippard* (1847) kao "požar proizveden pukim slučajem ili koji se ne može svesti na nikakav uzrok". Raspravni sudac u našem slučaju smatra da je vrlo smiono razlikovanje ukinute

odgovornosti za izbjegnuće požara kao i ukinute odgovornosti za "accidental fire" u smislu definicije u netom citiranom precedentu od odgovornosti po Rylands v. Fletcher (1868), ali on je dužan primijeniti stajalište Apelacionog suda u Musgrove v. Pandelis (1919) ukoliko nije stavljeno van snage i u koliko je primjenljivo na konkretno činjenično stanje. Sigurno je da taj precedent iz 1919. još vrijedi, jer su Romer L.J. i Lord Wright M.R. u Collingwood v. Home & Colonial Stores, Ltd. (1936) i Lord Porter u Read v. J. Lyons & Co., Ltd. (1947) sumnjali u konkretnu primjenu, ali nisu sumnjali u opstojnost samog načela, dok je ono upravo i primijenjeno u Balfour v. Barty-King and Another (Hyder & Sons (Builders) Ltd., Third Parties) (1956).

Medjutim načelo iz Rylands v. Fletcher je u Musgrove v. Pandelis modificirano. Naime po R. v. F. mora jednina osoba na svoju zemlju nešto dopremiti što bi moglo nanijeti štete ako izbjegne, pa je doista i izbjeglo, a sve to se moralo zbiti u toku neke neprirodne upotrebe zemlje. U Musgrove v. Pandelis nije ništa moglo izbjeći, jer ništa nije dovedeno na zemlju štetnika. Moguće su dvije alternative: prema prvoj tužitelj mora dokazati da je tuženi doveo na svoju zemlju nešto što bi moglo izbjeći, da je to učinio prilikom neprirodne upotrebe zemlje, da je taj predmet upaljen, i da se s njega požar dalje raširio. Druga alternativa bi temeljila odgovornost tuženoga na tome da je na svoju zemlju donio predmete koji se lako mogu zapaliti, da ih je držao tamo u takvim okolnostima da će požar, ako se zapale, lako zahvatiti i tužiteljevu zemlju, da je to učinio u toku neke neprirodne upotrebe zemlje, da je predmet doista zapaljen, i da se požar doista dalje raširio. Sudac se odlučio za drugu alternativu, jer se radi o požaru, a ne o izbjegnuću, pa ne može izbjegnuće nekog predmeta biti kriterij odgovornosti za požar.

Ne sumnjivo je u konkretnom slučaju da je tužena stranka donijela na svoju zemlju predmete koji su se lako mogli zapaliti i da su se oni doista zapalili, kao i da su bili tako složeni da je požar lako mogao zahvatiti i tužiteljev vrt. Medjutim teško je, smatra sudac, odgovoriti na pitanje da li se to sve odigralo prilikom neprirodne upotrebe zemlje. Sudac odgovara na to jasno uzevši u obzir količine zapaljivog materijala koje je tužena stranka na svoju zemlju donijela, način na koji ga je složila, i karakteristike susjedstva u kojem se to odigravalo. Možda bi se to moglo karakterizirati i kao nepažnja ("negligence"), ali sudac je pošao putem Musgrove v. Pandelis (1919). Na koncu sudac naglašuje da je sva pravna složenost ovoga pitanja u tome što se još mora operirati na temelju tumačenja pojma "accidental fire" zakona kraljice Ane, a da judikatura još

nije našla ni u drugim zemljama common law-a put da stvori adekvatniji pojam.

Naknadu štete sudac je odredio u iznosu od 852.- funte na temelju vještačkih iskaza.

(LLLR 1967,1, str.372)

E.P.

Bilješka.- Rješidba Kuće lordova u Rylands v. Fletcher (1868) stvorila je temelj za kauzalnu odgovornost u engleskom pravu. Sudbina toga načela nije u razvoju judikature bila uvijek jednako povoljna. Odgovornost za požar, koja je u klasičnom common law-u bila kauzalna, u XVIII st. pretvorena je u kulpoznu odgovornost. Ovo ukinuće načela kauzalne odgovornosti prema susjedima kod požara je međjutim korigirano u rješidbi Apelacionog suda u Musgrove v. Pandelis (1919) tako što je uzeto da "accidental fire" (slučajni požar) ne obuhvaća i požar koji nastaje iz skupljanja materijala na svom zemljištu u opsegu koji nije uobičajen, nego da će se na odgovornost za posljedice takvog požara na susjednom zemljištu primijeniti načelo Rylands v. Fletcher, tj. odgovarat će se kauzalno, bez dokaza o krivnji, a oslobodjenje od odgovornosti će biti moguće samo ako se dokaže intervencija neke treće osobe ili nastup više sile. Prikazana presuda međjutim ističe kako je izvod u presudi Musgrove v. Pandilis (1919) artificijelan, a da je zapravo sva poteškoća u tome što zakoni o odgovornosti za požar iz 1707. i 1774. odviše neprecizno govore o "accidental fire" i što je definicija takvog požara u precedentu iz 1347. (citiranom u tekstu) također nedovoljna za to da riješi pitanje da li zakoni isključuju odgovornost po načelu Rylands v. Fletcher ili ne. Posebno se rješidba bavila time što je u slučaju požara neprirodna upotreba zemlje od strane štetnika, jer je upravo takva upotreba zemlje pretpostavka za nastup kauzalne odgovornosti. Sudac je za ovaj slučaj našao da je postojala neprirodna upotreba zemlje s obzirom na količinu i način na koji je tuženi materijal uskladištio na svojoj zemlji, a i s obzirom na značaj kraja u kojem je to učinio (kraj njegovanog vrta). Viši sudovi će s obzirom na ovu presudu morati riješiti pitanje da li je doista načelo iz Musgrove v. Pandilis (1919) na snazi, a zatim da li su kriteriji koje je sudac izabrao za neprirodnost upotrebe zemlje ispravni. U tom pogledu je judikatura u presudama koje se temelje na načelu Rylands v. Fletcher vrlo kazuistična, pa je moguće da viši sudovi odgovore pozitivno na pitanje mjeroдавности spomenute rješidbe iz 1919, ali da nadju da je upotreba zemlje bila prirodna. (Kriterij neprirodnosti za kauzalnu odgovornost je u američkom pravu zamijenjen kriterijem

povećane opasnosti, pa je lakše sagledati konzekvence njegove primjene u judikaturi.) Načela ove rješidbe će biti mjerodavna za utvrđivanje odgovornosti iz požara u engleskom pravu uopće ako i ukoliko ne dolaze do primjene posebna načela pomorskog prava iz COGSA 1924 i MSA 1958. Prema tome je ova rješidba od mnogo općenitijeg interesa nego što je bio konkretni predmet spora.

E.P.

FRANCUSKI KASACIONI SUD

Presuda od 9.III 1966.

Lenten i drugi c/a
Vigouroux i drugi

Za određivanje odgovornosti za sudar na otvorenom moru mjerodavan je lex fori - U predmetu vanugovorne odgovornosti za naknadu štete kao posljedicu odgovornosti mjerodavno je pravo koje uređuje tu odgovornost - Oštećeni može neposredno podići tužbu protiv štetnikovog osiguratelja

Na otvorenom moru došlo je do sudara između francuskog i nizozemskog broda. Pri tome je francuski brod potonuo, a bilo je na njemu i ljudskih žrtava.

Brodar i posada francuskog broda, kao i udove preminulih, podnijeli su u Francuskoj protiv nizozemskog broдача i njegovog osiguratelja tužbu kojom su zahtijevali naknadu štete. Tužitelji su tražili da se primijeni francusko pravo, a tuženi brodar je isticao, pošto je priznao da je do sudara došlo krivnjom njegovog zapovjednika broда, da je mjerodavno nizozemsko pravo po kojemu je, za razliku od francuskog prava, broдарова odgovornost za naknadu štete ograničena.

Prvostepeni sud je riješio da je za ograničenje broдарове odgovornosti zbog sudara na otvorenom moru mjerodavno ono pravo koje uređuje ugovorni odnos između njega i njegovog zapovjednika broда, a to je bilo u ovom slučaju nizozemsko pravo. Što se tiče neposredne tužbe protiv osiguratelja, sud je zauzeo stajalište da ona nije dopuštena ako se radi o sudaru koji se dogodio izvan francuskog teritorijalnog mora. (V. Revue critique de droit international privé, 1962, str.314 i dalje.)

Povodom tužiteljeve žalbe, drugostepeni sud je izmijenio tu odluku. Budući da u francuskom pravu ne postoji kolizijsko pravilo o mjerodavnom pravu za sudare na otvorenom moru, sud je odlučio da treba primijeniti lex fori